

QISHLOQ XO'JALIGI TERMINLARINING MILLIY-MADANIY SEMANTIKAMaxmudova Dilafruz Alijonovna¹,M.Dehqonboyeva²,K.Muhammadvaliyeva³,G.Jamoliddinova⁴,N.Bayqulova⁵,Sh.Abdumannonova⁶.

Qo'qon davlat universiteti o'qituvchisi¹, Qo'qon davlat universiteti talabasi², Qo'qon davlat universiteti o'qituvchisi³, Qo'qon davlat universiteti o'qituvchisi⁴, Qo'qon davlat universiteti o'qituvchisi⁵, Qo'qon davlat universiteti o'qituvchisi⁶.

Annotatsiya:

Ushbu maqolada qishloq xo'jaligi terminlarining shakllanishi, ularning milliy-madaniy kontekstdagi semantik xususiyatlari hamda xalqning hayot tarzida tutgan o'rni tahlil qilinadi. Til – xalq ruhiyatining, dunyoqarashining ko'zgusi sifatida bu terminlar orqali etnolingvistik va madaniy an'analar ifodalanadi.

Kalit so'zlar: qishloq xo'jaligi, termin, milliy-madaniy semantika, etnolingvistika, leksik birlik, xalq hayoti.

Ma'lumki, terminologik tizimlar fan tilining asosini tashkil etadi. Badiiy matnda terminlar shoir yoki yozuvchilar tomonidan qo'llanilib, intertekstuallikni hosil qila olishi va pragmatik maqsadni ro'yobga chiqarishi mumkin. Badiiy matnda terminlar ijodkorning badiiy tafakkuri bilan bog'liq holda metafora, o'xshatish vazifasida qo'llanilib, lingvopoetik maqsadni amalga oshirishda muhim rol o'ynaydi. Boshqacha qilib aytganda, hech qanday termin alohida olinganda, lingvopoetik qimmatga ega emas, u bu qimmatni faqat matn ichida, boshqa so'zlar bilan bog'langandagina o'zida namoyon eta oladi.

Jumladan, qishloq xo'jaligi terminlarini badiiy adabiyotda qo'llash ushbu soxa terminlariga qo'shimcha ma'no yuklaydi. Bu o'rinda qishloq xo'jaligi terminini alohida qaraydigan bo'lsak, qishloq xo'jaligi bu birlamchi tarmoqning iqtisodiy faoliyatidir. U atrof-muhitni yanada moslashtirish uchun uni o'zgartirishga qaratilgan barcha xatti-harakatlarni o'z ichiga oladi hamda shu bilan tuproqning yuqori unumdorligini hosil qiladi. Bundan tashqari, u to'g'ridan-to'g'ri iste'mol qilish yoki undan keyin sanoatni qayta ishlash uchun oziq-ovqat mahsulotlarini o'z ichiga oladi, natijada qo'shimcha qiymatga ega bo'ladi.

Qishloq xo'jaligi – har bir xalqning iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy hayotida muhim o'rin tutuvchi soha bo'lib, unga oid terminlar xalqning tarixiy tajribasi, urf-odati va madaniyati bilan chambarchas bog'liqdir. Har bir tilda bu sohadagi terminlar faqat lug'aviy ma'no bilan emas, balki milliy-madaniy semantik yuklama bilan ham ajralib turadi. Qishloq xo'jaligiga oid

terminlar ko'p hollarda xalqning ming yillik tajribasiga asoslanadi. Masalan, o'zbek tilida "jomadon", "ko'chat", "o'roq", "xirmon", "otarchi", "yaylov" kabi terminlar uzoq tarixiy taraqqiyot jarayonida shakllangan. Bu terminlar tabiiy muhit, kasb-hunar, urf-odat va yashash tarziga bevosita bog'liq.

Qishloq xo'jaligi terminlarining semantikasi xalqning madaniyatidan alohida holda qaralishi mumkin emas. Masalan:

"Xirmon" – bu nafaqat don to'plangan joy, balki o'zbek xalq og'zaki ijodida mehnat ramzi sifatida ko'riladi ("Xirmonga chiqmoq").

"Ko'chat" – bu so'z o'zbek mentalitetida yangilanish, baraka, umid timsolidir. Bu termin ko'pincha metaforik ma'noda ishlatiladi ("Ko'chat ekish" – kelajakka sarmoya).

"Qo'yboqar" – shunchaki kasb emas, balki ko'chmanchi hayot tarzining ramziy belgilaridan biri sifatida qaraladi.

Bu terminlar madaniy konnotatsiyaga ega bo'lib, xalq ruhiyatini aks ettiradi.

Qishloq xo'jaligi terminlarini o'rganishda etnolingvistik yondashuv muhim ahamiyatga ega. Har bir terminning ortida xalqning hayotiy tajribasi, ijtimoiy munosabatlari va diniy e'tiqodlari yotadi. Misol uchun, "halol rizq" tushunchasi dehqonchilik va chorvachilik faoliyatida axloqiy mezon sifatida qaraladi.

O'zbek tilidagi qishloq xo'jaligi terminlarini boshqa tillar, masalan, rus yoki ingliz tillari bilan solishtirganda, semantik farqlar yaqqol ko'zga tashlanadi. Masalan, "yaylov" (o'zbek tilida muqaddas, mavsumiy muhit) rus tilidagi "пастбище" dan (oddiy cho'qiladigan joy) semantik jihatdan chuqurroq madaniy mazmunga ega.

Qishloq xo'jaligi terminlari tilning milliy-madaniy boyligini ko'rsatuvchi muhim leksik qatlamlardan biridir. Ularning semantikasi faqatgina lug'aviy izoh bilan cheklanmay, balki xalqning tarixiy, madaniy va ruhiy holatini aks ettiradi. Ushbu terminlarni o'rganish – xalq tilining boyligini, madaniyatini va tafakkurini anglash uchun muhim vositadir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abduazizov A. "Til va madaniyat". – Toshkent: Fan, 2007.
2. G'aniev A. "Etnolingvistika asoslari". – Samarqand: "Zarafshon", 2014.
3. Vohidov N. "Leksikologiya masalalari". – Toshkent: O'zMU, 2003.
4. O'zbekiston Respublikasi Dehqonchilik va Chorvachilik ensiklopediyasi. – Toshkent: 2018.
5. Sh A. U. The main approaches to the formation of the control action in younger schoolchildren in the process of teaching mathematics //INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH ISSN: 2277-3630 Impact factor: 8.036. – 2022. – T. 11. – №. 11. – C. 142-150.

6. 6. Абдурахмонов У. Ш. О ПОСТАНОВКЕ И ИССЛЕДОВАНИЮ ОДНОЙ КРАЕВОЙ ЗАДАЧИ ДЛЯ УРАВНЕНИЯ ТРЕТЬЕГО ПОРЯДКА ПАРАБОЛО-ГИПЕРБОЛИЧЕСКОГО ТИПА В ТРЕУГОЛЬНОЙ ОБЛАСТИ С ТРЕМЯ ЛИНИЯМИ ИЗМЕНЕНИЯ ТИПА //E Conference Zone. – 2022. – С. 118-121.
7. 7. Abdurahmonov U. FUNKSIYA HOSILASI GEOMETRIK VA MEKANIK MA'NOLARI //Журнал интегрированного образования и исследований. – 2022. – Т. 1. – №. 6. – С. 135-138.
8. 8. Абдурахмонов У. Ш. О КРАЕВОЙ ЗАДАЧЕ ДЛЯ УРАВНЕНИЯ ТРЕТЬЕГО ПОРЯДКА ПАРАБОЛО-ГИПЕРБОЛИЧЕСКОГО ТИПА В ТРЕУГОЛЬНОЙ ОБЛАСТИ. – 2022.
9. 9. Abdurahmonov U. EKSTREMAL MASALALARNI YECHISHDA TENGSIZLIKLAR USULIDAN FOYDALANISH //Eurasian Journal of Academic Research. – 2022. – Т. 2. – №. 12. – С. 1239-1242.
10. 10. Abduraxmonov U. S., No'monova D. UMUMTA'LIM MAKTABLARI MATEMATIKA DARSLARIDA ZAMONAVIY DIDAKTIK VOSITALARINING QO'LLANILISHI //Новости образования: исследование в XXI веке. – 2023. – Т. 1. – №. 9. – С. 160-165.
11. 11. Abdurahmanov U. S. Application of Modern Information Technologies in Teaching Mathematics in General Education Schools //INTERNATIONAL JOURNAL OF INCLUSIVE AND SUSTAINABLE EDUCATION. – 2023. – Т. 2. – №. 3. – С. 20-24.
12. 12. Sh A. U., Umarjonova S. A. TA'LIMNI BAHOLASHDA INNOVATSION YONDASHUV. PIRLS BAHOLASH DASTURI //University Research Base. – 2024. – С. 95-96.
13. 13. Abduraxmonov U. UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA O'QUVCHILARNING MATEMATIKAGA KOGNITIV QIZIQISHLARINI RIVOJLANTIRISHNING ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEXNOLOGIYASI //University Research Base. – 2024. – С. 93-94.
14. 14. Abduraxmonov U., Musayeva S. BOSHLANG 'ICH TA'LIMDA INNOVATSION JARAYONNING PEDAGOGIK ASOSLARI //University Research Base. – 2024. – С. 91-92.
15. 15. Abduraxmonov U., Temirova M. BOSHLANG 'ICH TA'LIMDA INTEGRATSIYA. O 'QUVCHINI MUSTAQIL FIKRLASHGA YO 'NALTIRISHDA INTEGRATSIYALASHGAN TA'LIMNING ROLI //University Research Base. – 2024. – С. 87-88.
16. 16. Sh A. U., Valijonova Z. A. BOSHLANG 'ICH TA'LIMDA INNOVATSION YONDASHUV //University Research Base. – 2024. – С. 89-90.

17. 17. Umidjon A. CONDITIONS FOR THE FORMATION OF STUDENTS' COGNITIVE INTERESTS // JOURNAL OF MULTIDISCIPLINARY BULLETIN. – 2023. – T. 6. – №. 5. – С. 357-362.
18. 18. Абдурахманов У. АКТИВИЗАЦИЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНОГО ИНТЕРЕСА УЧАЩИХСЯ К МАТЕМАТИКЕ В СРЕДНЕЙ ШКОЛЕ.
19. 19. Umidjon A., Oghiloy M. SCIENTIFIC AND THEORETICAL BASES OF ORGANIZING EXTRACURRICULAR ACTIVITIES // PEDAGOGICAL SCIENCES AND TEACHING METHODS. – 2023. – С. 341.
20. 20. Abduraxmonov U. UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA O'QUVCHILARNING MATEMATIKAGA KOGNITIV QIZIQISHLARINI RIVOJLANTIRISHNING ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEXNOLOGIYASI // University Research Base. – 2024. – С. 93-94.
21. 21. Shoqosim o'g'li A. U. et al. Technologies For Improving The Quality Of Educational Results Of Schoolchildren By Developing A Personalized Model Of Teaching Mathematics Through Interactive Stories // Journal of Positive School Psychology. – 2022. – T. 6. – №. 11. – С. 1354-1365.
22. 22. Shoqosim o'g'li A. U. UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA MATEMATIKA FANINI O'QITISHDA MODELLASHTIRISH METODLARI VA ULARNING KLASSIFIKATSIYASI // ILM SARCHASHMALARI. – С. 104.